

ויקומו לצחק

את רשימתי זאת מבקש אני להתחיל בהבאת קטע מה'שולחן ערוך', הרחוק לכאורה מענייני פרשתנו. הקטע מתייחס לראשי החדשים שבלוח העברי (אורח חיים תיז, א): "ראש חודש מותר בעשיית מלאכה. והנשים שנוהגות שלא לעשות בו מלאכה הוא מנהג טוב". מדובר במנהג התקף רק לגבי נשים: "אבל אם נהגו אנשים אין זה מנהג כלל" (משנה ברורה, שם), מנהג המשחרר את הנשים מעבודותיהן (חוץ מהנקה, כך אני מתאר לי זאת) ב-11 או 16-17 ימים בשנה, ימים היכולים לתרום רבות לעולמן הרוחני ובעקיפין גם לנו גברים. אכן, למנהגים אחרים היה יותר מזל. והרהור ציני מתעורר פן היה זה אינטרס מגדרי שהשכיח מנהג עתיק יומין זה. עתיק יומין? כפי שנראה חז"ל הכירו אותו, אך מעניין! במלכים ב (ד, כב-כג) הגיע אלינו דיאלוג בין האישה השונמית לבעלה. האישה מודיעה לבעלה שהיא הולכת לנביא אלישע, בעלה שאינו יודע את הסיבה הטראגית להליכתה – מות בנם – שואל. "מדוע אַתְּ הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם, לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת?" לפנינו עדות מופלאה לדרשות נבואיות שהתקיימו בשבתות ובראשי חדשים, אליהן היו הולכות גם נשים, ומי יודע? אולי בראש חודש ('חֹדֶשׁ' בלשון המקרא) השתתפו לא 'גם' אלא 'רק' או 'בעיקר' נשים. ואולי לא נטעה אם נעלה את הסברה שבשורש המנהג עומדת הלבנה, סמל נשי מובהק, שמחזור היעלמותה וחידושה שולט על מחזור החדשים. הנשיות האסטרונומית כיבדה בראש חודש את הנשיות הארצית המכירה מחזור מעין זה.

עד כאן ספקולציה, בארון הספרים היהודי מצאנו הסבר שונה. ספר 'הטורים', הקודקס ההלכתי שקדם לשולחן ערוך והיווה לו בסיס, מעיר שמקור המנהג במדרש הידוע בשם 'פרקי דרבי אליעזר' (פרק מ"ה). לפי מדרש זה לא השתתפו הנשים בעשיית עגל הזהב ובשכר זה, קבעה התורה "שהן משמרות ראשי חדשים". לכך אחזור אי"ה בפרשה הבאה. בעיני יש לאמירה זאת משמעות תיאולוגית וקיומית. חז"ל ראו בהתכנסות העם לפני הר סיני ובמתן תורה התחלה חדשה הבאה לתקן את חטא אדם וחווה. כירח בראש חודש, עמדו העולם והאדם להתחדש, אלא שהייתה זאת גאולה קצרת מועד שנפגמה בעקבות חטא העגל. בחטא הראשון, חטא גן העדן, היה לאישה תפקיד חשוב וטראגי. בחטא השני, חטא העגל, זכו הגברים לבלעדיות. הפעם הנשים שמרו על עצמן. מאז קיימת סימטריה מגדרית. שני המינים גם יחד עלולים להרוס את הסיכויים לחידוש העולם, ומצד שני, הם מסוגלים ואף חייבים לגאול אותו במאמץ משותף.

האם לתורה זאת על הימנעות הנשים מחטא העגל יש אחיזה בפסוקים? לכאורה לא. אולם, מלים בודדות מוסרות פרט העשוי להאיר את התמונה כולה באור אחר. למחרת עשיית העגל קם העם "וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגָּשׁוּ שְׁלָמִים וַיָּשֻׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק". הפולחן הדתי הסתאב: וַיִּקְמוּ לְצַחֵק. 'לצחוק' זה יש משמעויות שונות, אך לא נטעה אם

נראה כאן רמז שהמחולות הדתיים נהפכו או עמדו להיפך לאורגיה, כמקובל בעולם האלילי. כך מצאנו במדרש תנחומא, המעיר שגם אשת פוטיפר השתמשה במילה זאת "הביא לנו איש עברי לצחק בנו". אנו יכולים לתאר לעצמנו שפרט לבודדות, נשות ישראל לא הסכימו להשתתף באורגיה, שבצדק לא נראתה להן מתאימה לאינטרסים האמיתיים שלהן. הן לא חטאו.

עד כאן בימים ההם. אחת המהפכות המתרחשות בזמן הזה בעולם המגדרי נראית לי הרסנית וטראגית. היא נעשתה על רקע "הסטנדרט כפול", בכיס המוסרי של האנושות היו "אבן ואבן, איפה ואיפה", מה שהיה אסור ומגונה אצל האישה נתפס כמעשה מותר ואף ראוי אצל הגבר. הסטנדרט הכפול נהרס במידה רבה אלא שבמקום תיקון הגבריות, גרם ההרס לקלקול הנשיות. לא על כך חלמה היהדות, אלא על חברה בה מתועלים האהבה והמתח המיני בצינורות של קדושה, בה החופש האישי וחיפוש המימוש העצמי לא הורסים את המחויבות לבן/בת הזוג, בה האחריות למשפחה מדריכה אותנו. מה נפלאו דברי הראי"ה קוק אשר במאמרו 'טללי אורות', קבע ש"האהבה, עדן החיים, החודרת עד האהבה המינית" בשמים מקורה, ב"תשוקה הא-להית של העלאת נר החיים". אסור לערבב בין הארוטיקה שבצניעות לבין הפורנוגרפיה המסומלת בעורלה, היונקת מ"הנטייה האינדיבידואלית השפלה", ש"הכניסה פה את שמריה, באש זרה ושורפת". זאת אש ששרפה בהידרדרותה צעירים ואף ילדים אותם קיוותה היהדות לגדל כ"פרחים היפים נותני הריח הטוב... בכל פרדסי האהבה המינית המעוטרת בחיי תום ואושר". פירותיה הבאושים של התאוה טמאו פרדסים אלה. והתרבות הפוסט-מודרנית אף העצימה טומאה זאת בהזמנתה לקום לצחק.